

Міністерство культури та інформаційної політики України
Львівська національна музична академія імені М.В.Лисенка
Факультет оркестрових інструментів
Кафедра скрипки

Дипломна робота на здобуття ступеня «Бакалавр»
на тему:

**ОСОБЛИВОСТІ ТРАДИЦІЙ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ТА АМЕРИКАНСЬКОГО
СКРИПКОВОГО ДЖАЗУ**

Виконала: Якимова Катерина Артурівна
студентка 4 курсу, денної форми
здобуття освіти
Спеціальність 025 «Музичне мистецтво»
Профілізації «Скрипка»

Науковий керівник: кандидат
мистецтвознавства, доцент
Гаргай Оксана Миронівна

Рецензент: кандидат
мистецтвознавства, доцент
Бура Марта Ярославівна

Львів - 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ІСТОРІЯ СКРИПКОВОГО ДЖАЗУ, ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТОК ДЖАЗУ В МИСТЕЦТВІ.....	6
1.1 Поява джазу, його роль та передумови виникнення.....	6
1.2 Скрипка на американському континенті, витоки та повернення до фольклору.....	9
РОЗДІЛ 2. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СКРИПКОВИЙ ДЖАЗ. ОСЕРЕДКИ МУЗИКУВАННЯ ТА НАЙВІДОМІШІ ЇХ ПРЕДСТАВНИКИ.....	12
2.1 Основні міста розвитку скрипкового джазу та вагомі музиканти. Культурний зв'язок Франції (Париж) з американським континентом.....	12
2.2 Джазові скрипалі в інших країнах Європи.....	16
РОЗДІЛ 3. АМЕРИКАНСЬКИЙ СКРИПКОВИЙ ДЖАЗ. ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ ПОСТАТЕЙ ТА ЇХ СТИЛЮ.....	19
3.1 Американські джазові скрипалі. Свінг та блюз підкорюють скрипку.....	19
3.2 Основні осередки скрипкового джазу. Нью- Орлеан, Луїзіана-колискова джазу.....	23
3.3 Спільне та відмінне між скрипковим джазом двох континентів.....	28
ВИСНОВКИ.....	32
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	34

ВСТУП

Актуальність. У сьогоденні скрипкова джазова музика не є чимось новим, але з кожним наступним поколінням вона буде вдосконалюватися, доповнюючи традиції та удосконалюючи майстерність виконавства, і звичайно вона має майбутнє, та цікава для дослідження зараз.

Джазова скрипка та її традиції- це основна тема цієї роботи, суть якої показати широку географію інструменту в цьому жанрі, переконати в серйозності та глибині цієї музики, ознайомити з традиціями європейського та американського скрипкового джазу в історії джазової культури вцілому, пригадати легендарних джазових скрипалів, які залишили яскравий слід в цій епосі.

Також ціль полягає в тому, щоб висвітлити знакові для джазу міста та осередки, розглянути історичні події тієї доби, проаналізувати цілісну картину та події дотично пов'язані з мистецтвом джазу та скрипкою в ньому.

Серед найяскравіших постатей мова буде йти про таких джазових скрипалів, як : Джо Венуті(один із перших скрипалів в цьому жанрі), Стефан Грапеллі, Стафф Сміт та багатьох інших яскравих музичних постатей, які або повною мірою, або в певний етап творчого шляху при різних обставинах, в різний час та на різних континентах створювали імпрровізації, експериментували та об'єднувалися, а головне-любили джаз, свободу та були сповнені духом творчості, жаги до нових горизонтів у дослідженні струнного інструменту.

Мова буде йти і про джазові фестивалі, які розкривають потенціал скрипалів та дають можливість до колаборації з іншими талановитими музикантами(один із яких-фестиваль у місті Лейпціг), який об'єднував музику І. С. Баха з свінгом наприклад, ця еkleктика музичних жанрів звучало дуже по новому і стильно, це доводить факт, що навіть струнний квартет може звучати на високому джазовому рівні.

Основу досліджень складатимуть книги а також статті англомовних джерел а також відео матеріали на які я опираюся в процесі написання цієї роботи.

Мета роботи полягає: в обґрунтуванні культурних традицій скрипкового джазу і дослідженні його розвитку на європейській та американській сцені XX , XXI століть. Також дослідження біографій відомих джазових скрипалів того часу для детального та достовірного висвітлення усієї поданої інформації.

Поставленні наступні завдання:

1. Дослідити розвиток скрипкового джазу в Європі та США.
2. Охарактеризувати творчість видатних джазових скрипалів та виокремити основні центри їхньої взаємодії в Європі та США.
3. Відстежити вплив народних та етнічних традицій на формування скрипкового джазу
4. Проаналізувати та порівняти розвиток скрипкового джазу в Європі та США.

Об'єкт дослідження: Скрипковий джаз, як один з напрямів в європейській та американській музиці.

Предмет дослідження: Виконавські особливості європейського та американського джазу на прикладі відомих скрипалів Стефана Граппеллі, Стаффа Сміта, Джо Венутті а також Найджала Кеннеді та багатьох інших.

Хронологічні рамки дослідження:

XX століття й до сьогодення.

Початок XX століття- Джо Венутті.

1930-1950-ті роки- Стафф Сміт, Стефан Граппеллі.

1990-ті роки- Найджел Кеннеді.

2000 рік-масштабний фестиваль в місті Лейпціг під назвою “Swinging Bach”

Також використані комплексні **методи дослідження:**

1. Метод спостереження;
2. Метод порівняння;

3. Біографічний метод;
4. Жанрово стильовий метод;
5. Метод узагальнення.

Наукова новизна полягає у дослідженні та висвітленні традицій європейського та американського скрипкового джазу. Це дозволяє внести нові ідеї в розвиток цього жанру та надихнути на продовження розвитку скрипалів у джазовому мистецтві.

В основі **матеріалу дослідження** лежать інтерв'ю відомих джазових скрипалів - Стефана Граппеллі та Найджела Кеннеді та інших відомих скрипалів в цьому напрямку, їх відеоматеріали гри. Також журнальні публікації з музичного журналу *JazzTimes* та англomовні видання та статті. Документальний фільм Кена Бернса "Історія джазу".

Структура роботи.

Робота складається з Вступу, трьох розділів, висновків та списку використаної літератури.

РОЗДІЛ 1. ІСТОРІЯ СКРИПКОВОГО ДЖАЗУ, ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТОК ДЖАЗУ В МИСТЕЦТВІ

1.1 Поява джазу, його роль та передумови виникнення

Перш ніж почати досліджувати скрипковий джаз, потрібно нагадати про витоки самого жанру та дати короткий історичний огляд, який допоможе розкрити обрану тему більш глибоко.

Ні для кого не секрет, що джаз-це феномен ХХ століття, він почав своє існування на американському континенті, а саме в Новому Орлеані і це не дивно, адже на той час це було місто в якому усе кипіло, це був справжній котел мультикультурного етносу .

Там було місце усьому людському а також не людському (наприклад дискримінації за кольором шкіри та знущанням). Соціальна та етнічна нерівність серед емігрантів призводила до великих страждань і роль музики полягала у тому, щоб відволікти і дати надію що вижити можливо попри, труднощі і скруту.

Америка в кінці ХІХ-початку ХХ століть - це країна яка уособлювала велику мрію та новий старт, але цей старт не був хороший для усіх.

Так, більшість європейців перетинали в минулому Атлантичний океан з доброї волі заради власних цілей, тоді як африканці були насильницько переміщені для рабовласницьких цілей на цукрові чи тютюнові поля Америки, і їхня доля була не легшою впродовж століть, але саме їм і буде належати джаз в ХХ столітті.

І хоча всі національності які проживали від тепер на американському континенті називалися американцями, вони мали різні права та свободу. Офіційна дата скасування рабства 1865 рік, але у ХХ столітті, чорношкірі все ще відчували тиск, дискримінацію та расову сегригацію (наприклад закон Джима Кроу). Вся ця мультикультурність, політичні та соціальні норми того часу були вагомими передумовами у формуванні скрипкового джазу і цього жанру вцілому.

Всі перелічені вище лихоліття не давали змогу чорношкірому населенню оволодіти аристократичним європейським мистецтвом, яке прийшло в Америку і було доступне лише білому населенню і креолам (незаконно народженим дітям рабовласників та рабів) які мали змогу отримати пансіону освіти, яка включала в себе й гру на музичних інструментах (основному це було фортепіано чи кларнет).

Скрипка була елітарним інструментом, до того ж важким у володінні і тому була не застосована в джазі в період його витоків, а розвинулася в цьому жанрі лише в період XX століття, який буде висвітлюватися основному в даній роботі.

На щастя для джазу, XX століття це також століття технічних витоків, які дозволили популяризувати цю музику для масового слухання.

Так, в 1917 році здійснився перший студійний запис джазової музики, який поширив джаз набагато швидше між континентами, а також в межах Америки звичайно.

Джаз зародився у злиденних прошарках суспільства, більшість джазових музикантів походили з не благополучних сімей і лише випадок долі допоміг їм стати на шлях мистецтва і музики. Також більшість з них отримували знання одразу зі сцени ,відвідуючи концерти і безперервно перебуваючи в тій атмосфері(вони не мали можливості отримати освіти, а лише наслідували гру кумирів одразу з співпраці з ними на одній сцені), а пізніше шукали власний стиль.

Скрипка не була затребувана на початку також через її силу звучання, порівняно з корнетом, чи іншими духовими інструментами, хоча маючи багато переваг (наприклад компактність та мелодійність. вона все ще залишалася європейським класичним інструментом),до того ж одна із причин її не затребуваності на старті-це людський голос, який піддавався набагато легше оволодінню(маючи хороші природні данні наприклад).

З банджо чи укулеле вокальне виконання мало набагато більше переваг на той момент серед бідного населення Балтимору ніж скрипка, але так було лише на початку .

Повертаючись до походження джазу, потрібно дати чітке визначення деяким аспектам, наприклад що це мистецтво, яке зародилося на американському континенті на початку XX століття і виникло на зломі різних культур, основна частка яких це африканська та саме європейська. Основу джазу складають імпровізація та гнучність мислення, а також синкопованість ритмів, блюзово- ладова основа яка складала базу африканської музики. Від європейської музики джаз успадкував гармонійність та акорди, нотну систему, оркестрування і звісно ж інструменти, серед яких є і скрипка-класичний європейський інструмент.

Отже, глобальні історичні, економічні та міграційні процеси лягли в основу зародження джазу, і Америка-це єдина країна якій судилося стати символом джазу та навпаки, але існує й європейський джаз, про нього згодом.

В першій половині XX столітті, Америка переживає багато змін, серед яких: сухий закон, ” Ревучі двадцяті ”,які описує в своїх творах Френсіс Скотт Фіцджеральд і відображає цілу епоху джазу(час, який посприяв розвитку джазу завдяки підпільним закладам які влаштовували вечірки з музикантами, час коли відбувається економічний бум і джаз заповняє весь простір).А після цих божевільних веселощів настає обвал акцій, голод, тотальний розпач “Велика депресія”.Дві світові війни також залишили відбиток на розвиток джазового мистецтва вцілому.

Джаз не переставав існувати і впродовж усього XX століття не зважаючи на появу нових стилів, таких як рок та електронна музика, вони не змогли витіснити цей жанр, який завжди залишався улюбленцем публіки різних верств населення, від аристократів та інтелігенції, до звичайних працівників фабрик та молоді.

Джаз транслювався усюди!

В хронологічній музичній стрічці він слугує містком між класикою та новою музикою, але він не зникає з часом як щось старомодне, бо має багате фольклорне підґрунття, що є в основі успіху і сприйнятті публікою й до сьогодні.

Повертаючись до скрипки в джазовому мистецтві, потрібно зауважити що вона почала розвиватися в цьому жанрі з початку ХХ століття, хоча вона не була основним джазовим інструментом, як наприклад фортепіано, труба, саксофон, або кларнет, але скрипка знайшла своє місце в джазових оркестрах та колективах. Завдяки таким великим постатям, як Стефан Граппеллі, Стаф Сміт, Джо Венуті та іншим, скрипкове мистецтво в джазі вийшло на новий світовий рівень.

1.2 Скрипка на американському континенті, витоки та повернення до фольклору.

Потрібно розпочати з того, звідки саме зароджуються витоки даного інструменту, та яку трансформацію довелося пережити скрипці впродовж декількох століть.

А все розпочинається у Західній Європі, приблизно в XVI столітті. Саме Італія- є батьківщиною скрипки, яка є одним з найпоширеніших інструментів з глибокими європейськими традиціями та корінням.

Її попередниками вважають старофранцузьку віолу та скандинавський хардінер-фіддл та інші архаїчні смичкові інструменти, які також походили з європейського континенту.

Поява скрипки в Північній Америці тісно пов'язана з процесами міграції та колонізації, а це й вплинуло на формування американського скрипкового мистецтва та джазу в майбутньому.

Саме перші мігранти з Ірландії, Франції та Німеччини першими привезли скрипку з собою до Нового Світу, адже вона була невід'ємною частиною їхнього національного фольклору, також саме скрипка була достатньо компактною, що не складало зусиль взяти з собою в подорож і було великою перевагою серед інших інструментів, наприклад...

У процесі колонізації вона не просто зберегла свої основні риси, але й адаптувалася до нових стилів ставши частиною американської народної музики, джазу та розвиваючи академічний напрямок паралельно.

Уже в XVII-XVIII столітті скрипка розвивається в двох напрямках на території Європи (академічний і народний).

Саме скрипка допомогла яскраво розвинутися ірландському та шотландському фольклору, який пізніше перенісся до Нового світу, та буде однією з цеглин в фундаменті джазу.

З початком колонізації Америки у XVII столітті скрипку привозять переселенці з Європи та Ірландії (здебільшого з Британських островів, Скандинавії, Франції та Німеччини). Її популярність перш за все сягає масовості серед освіченого населення, але серед простого люду вона також існує, саме завдяки народній музиці, танцям та святкуванням.

Особливо значним внеском була ірландська та шотландська скрипка, яка була незамінна на танцювальних вечорах та громадських зібраннях, пізніше всі ці європейські традиції трансформуються і перенесуться й в американську культуру, та знайдуть себе в нових напрямках, таких як джаз та кантрі, та інших, де скрипка буде відігравати значну, або головну роль.

Отже, після появи на американському континенті, скрипка починає пристосовуватись до нових умов і відбувається дещо цікаве, вона набуває нового колориту - американського. В Південних штатах Америки скрипка існувала під народною назвою *fiddel*. Вона використовувалась під час святкувань, сільських вечорів та чудово передавала швидкі ритмічні мелодії, імпровізації, зберігаючи багато архаїчних європейських рис.

Згодом, в різних регіонах Америки цей інструмент починає взаємодіяти з новими інструментами, наприклад банджо чи укулеле. Ці дуети, а інколи й невеличкі колективи, ансамблі набувають нових ритмів та гармонії, більш схожих на музику кантрі. Цей етап також був еволюцією скрипки від академічного, фольклорного інструменту до джазового в майбутньому.

Особливий колорит скрипки був присутній в гірській місцевості Аппалачі (в східній частині Північної Америки), де зародилася одна із традицій

народної музики за участі скрипки Old- time fiddle (скрипка, банджо, спів), що є дуже схожим до кантрі по стилістиці та звучанню.

Також жанр Cajun, який походить з Луїзіана (Південний регіон Америки), та був сформований на основі французької, креольської та американської культур (вимушеними переселенцями з Канади)

В цьому стилі також присутні імпровізація, елементи кантрі в мелодії та акомпанементі. Всі ці жанри та їх ритмічні, звукові прийоми лягли в подальшому в основу виконання джазових традицій скрипалями Америки.

Мелодії вищенаведених жанрів виконувалися виключно на слух, без нотного запису, що свідчить про їх імпровізаційність та гнучкість притаманні традиціям джазовій музиці, а також нові ритми. Багато з них зберегли риси ірландського та кельтського походження, що свідчить про давній зв'язок з європейським корінням.

Пізніше скрипка проникне в джаз, і такі скрипалі як: Стефан Грапеллі, Джо Венуті та інші видатні митці зможуть показати повний спектр її можливостей, передати імпровізаційність, ліризм та віртуозність на професійному рівні. Про це більш детально мова буде йти в наступних розділах цієї роботи.

Протягом XIX століття скрипка також набула популярності серед афроамериканського населення, яким і належить джаз. Багато скрипалів темношкірого походження виступали в менестрел-шоу, це і стало передумовою формування класичного блюзу і джазу.

Пізніше, всі їхні прийоми гри відобразяться в джазі, наприклад яскраво виражені глісандо, ритмічні комбінації, синкопований ритм, свінг, блюзовість та інше. Джазова епоха також подарує багато джазових виконавців афроамериканського походження, наприклад: Стафф Сміт, Едді Саунт, Вілл Маріон Кук та інші.

РОЗДІЛ 2. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СКРИПКОВИЙ ДЖАЗ. ОСЕРЕДКИ МУЗИКУВАННЯ ТА НАЙВІДОМІШІ ЇХ ПРЕДСТАВНИКИ

2.1 Основні міста розвитку скрипкового джазу та вагомі музиканти. Культурний зв'язок Франції (Париж) з американським континентом

Нарешті розібравшись з витокami джазової скрипки і усіма історичними процесами вирувавшими в Америці, які були передумовою для розвитку та створення нової музики, хочеться перейти до об'ємної теми європейського скрипкового джазу та його традицій. Зрозуміти як скрипка, яка прийшла в Америку з Європи, повернулася бумерангом назад в Європу, але в новому обличчі - джазовому!

В першій половині XX століття культурним центром Європи залишається Париж. Це місто прийняло і надихнуло багато митців які стали відомими, можливо завдяки особливій творчій атмосфері, яка наповнює Францію. Після Першої світової війни джаз активно розповсюджується в Європі, зокрема й в Парижі, що не дивно. Саме французька столиця в міжвоєнний період перетворилася на осередок джазу, зокрема й скрипкового, ставши містком між американським новаторством та європейськими академічними традиціями. Тут сформувалися та стали відомими багато джазових колективів, які увійшли в джазову історію. Всі нові культурні напрямки та течії розвиваються і співіснують саме в цьому місті.

Головною особливістю парижан є відкритість до усього нового, мультикультурність, об'єднаність заради мистецьких цінностей. В Парижі XX століття панує абсолютна мультижанровість (паралельно існують різні стилі в живописі, музиці, літературі), що дало хороше підґрунтя для джазової музики. Особливу роль відігравав культурний зв'язок з Америкою (який існує й до сьогодні), саме тому джаз і скрипковий джаз був прийнятий та глибоко оцінений перш за все в Парижі. Саме тут джаз почав отримувати статус мистецтва, а не лише танцювальної музики. Це місто налічувало багато мистецьких сцен, майданчиків, ресторанів, барів, а головне, підготовлену публіку, яка сприймала і розуміла шарм та стиль цієї музики.

Джаз - личив настроям жителів цього міста, адже французи (як і американці) дуже люблять і цінують свободу - що складає основу джазової музики.

До прикладу можна навести метафору, яка могла б яскраво підкреслити вище сказане:

”Франція подарувала Америці Статую Свободи, а Америка “подарувала” Франції джаз”.

В 1920-1930-х роках неймовірно велика кількість музичних осередків, кафе, творчих людей сприяла тому, що американські музиканти часто приїжджали та навіть жили в Парижі деякий час. Тут вони відчували менш виражену расову дискримінацію і більш вільніше, незаангажоване творче середовище, вони надихалися європейським стилем та ділилися своїм досвідом на джем - сешенах.

Серед найвідоміших, виконавців потрібно згадати американського джазового скрипаля Стефа Сміта, який переїхав до Європи і оселився в Копенгагені, але часто давав концерти в Парижі (його виступи відбувалися в престижному клубі Le Chat Qui Pêche).

Сідні Біше - хоча і не скрипач, але вагома постать, яка збудувала місток між Америкою і Європою в джазовій історії. Американський джазовий (кларнетист), який також провів частину життя в Парижі аж до останніх днів.

Едді Саут - американський джазовий скрипаль, який отримав класичну освіту в Чиказькому коледжі, але згодом переїхав в Європу, де захопився джазом. Його паризький період - це робота над записами з Джанго Райнхардтом і Стефаном Граппеллі, та багато інших джазових виконавців. Але найбільш знаковою для розвитку скрипкового джазу в Парижі була постать Стефана Граппеллі, який доречі народився в Парижі і був винятково європейцем за станом душі. Він зумів майстерно поєднати традиційний джаз з музичними європейськими елементами, створивши свій неповторний стиль.

Франція не лише позитивно сприйняла скрипковий джаз, але й адаптувала його до своїх музичних традицій, що дало йому особливої неповторності та виразності. Саме тому музика Граппеллі стала символом нової музичної епохи, свіжим ковтком повітря, чимось унікальним, що може здивувати навіть сьогодні. Французька школа джазової скрипки значно вплинула на

розвиток техніки гри в контексті джазової імпровізації. Вона додала нові прийоми, нове розуміння та створила традиції, розширивши і урізноманітнивши горизонти джазу, вивевши його за рамки сприйняття лише, як американського.

Саме в Парижі відбувся феномен джазового дуету Стефана Грапеллі та Джанго Рейнгарда. Їхній ансамбль під назвою Quintette du Hot Club de France (заснований 1934 році) створив революцію в скрипковому джазі і став символом нового стилю - (джаз - мануш), який виник в 1930-х роках. Інструментальний квінтет складався з трьох гітар, контрабаса і скрипки, яка була основним учасником колективу. Джаз - мануш, поєднав в собі ромські традиції, американський свінг та неповторний стиль. Французький скрипковий джаз запропонував більш інтелектуальну, витончену манеру гри, яка сформувалась в міжвоєнний період часу під впливом американського свінгу, який вже у 1940-х роках почне втрачати свою популярність. Європейський скрипковий джаз -це симбіоз американської свободи імпровізації та європейської естетичної вишуканості, а також фольклорні елементи.

В основі європейських традицій лежить також схильність до мелодійності, камерних складів (без духових інструментів), більшої благородності і чистоти звука та все ж таки акцент на скрипку, як соло інструмент, а не додатковий. Ці фактори зумовлені тим, що більшість європейських скрипалів мали академічну освіту (наприклад Степан Грапеллі та Жан - Люк Понті закінчили Паризьку консерваторію).

Повертаючись до постаті Стефана Грапеллі, хотілося б наголосити, що отримавши освіту в Паризькій консерваторії він продовжував удосконалювати свою майстерність на практиці. В його біографії значиться факт, що з раннього дитинства, будучи парижанином він отримав хорошу практику граючи на вулицях Парижу, часто він грав в затишних вуличках неподалік Монмартру, де він і народився. Його кар'єра вуличного музиканта тривала десять років і саме на таких музичних майданчиках, а не в стінах навчального закладу він і сформувався як музикант. Його дитинство наповнене стражданнями, адже його мати померла коли йому було чотири, а батько пішов на війну (з якої не повернувся). Гра на вулиці була для

майбутнього скрипаля елементом виживання та заробітку, а не просто навчанням чи забавою.

Пізніше, в 1930-х роках, він працював тапером, акомпануючи на скрипці німому кіно. Цей досвід навчив його швидко імпровізувати та ловити настрій моменту. Він також часто виступав в кафе, танцювальних залах, музичних клубах, кабаре- де навчився спілкуватися з публікою та формував живий музичний діалог.

Доленосною зустріччю для його кар'єри було знайомство з Джанго Рейнхардтом - циганським гітаристом теж з нелегкою долею. Їхній тандем дуже успішно увійде основу кар'єр обидвох музикантів. Джанго Рейнхардт теж починав зі скрипки, але після отриманих травм два його пальці були паралізовані і він освоїв гітару лише двома пальцями віртуозно! До того ж він не знав нотної грамоти і не вмів читати і писати. Це не завадило йому боротися за лідерство в колективі, адже обидва музиканти були блискучими самородками.

З початком Другої світової війни, в передчутті небезпеки, Стефано Граппеллі покидає Париж і оселяється в Лондоні. Там він знайомиться з джазовими музикантами, ці знайомства призводять до цікавих співпраць та нових успішних колаборацій.

Цікавим фактом є те, що Стефан Граппеллі ніколи не створював власні композиції, використовував лише джазові стандарти, але його манера виконання упізнавана з тисяч, що й принесло йому такий колосальний успіх.

Маючи італійське та французьке коріння, Степан Граппеллі був по натурі чистим європейцем, це і відображалось в його манері гри. Він ніколи не ставив за ціль отримати славу в Америці і поїхав лише тоді, коли його почали запрошувати. Його творчість справила сильний вплив не лише на європейському континенті, а й в США, Канаді. Також він активно гастролював після Другої світової війни.

Після блискучого внеску Граппеллі, який відкрив нові горизонти джазової скрипки, французький джаз почав конкурувати навіть з американським. Париж поступово утвердився як один зі найважливіших європейських центрів джазу, а джазова скрипка була його невідкладною складовою.

Як вже казалося раніше, в міжвоєнний період Франція почала активно запрошувати американських джазових музикантів. У цій творчій атмосфері джазова скрипка стала мостом між культурами-з одного боку зберігаючи джазову інтонацію, з іншого-увібравши витончені французькі традиції.

Парижська публіка була буквально гіпнотизована джазом!

Це була сцена для експериментів зі звучанням. Париж дав початок новим іменам, які продовжили справу Грапеллі. Одним із них був Жан-Люк Понті-скрипковий віртуоз, який в 1960-х-1970-х роках експериментував з електронікою та ф'южн-стилістикою. Він також навчався в Паризькій консерваторії. В 1970-х роках він активно співпрацює з американськими музикантами, що дало йому змогу популяризувати його творчість в США.

Таким чином, Париж стає не лише осередком європейського скрипкового джазу, але й містком між Старим і Новим світом.

2.2 Джазові скрипалі в інших країнах Європи

Насамперед хотілося б згадати ім'я видатного британського скрипаля Найджела Кеннеді, який працював в різних жанрах (від класики до джазової скрипки). Його яскрава особистість вийшла за межі академічної музичної сцени, хоча міжнародне визнання він здобув завдяки запису «Пір року» Вівальді, що став одним із найпродаваніших класичних альбомів. Проте саме його перехід до джазової імпровізації, ф'южну та рок-джазу став особливо важливим у контексті розвитку скрипкового джазу в Британії та Європі загалом.

Кеннеді не був вузько спеціалізований як лише джазовий скрипаль у класичному розумінні слова, проте його творчість та яскрава особистість відіграла значну роль у популяризації скрипки як інструмента, здатного органічно існувати в джазовому середовищі. Кеннеді неодноразово виступав у співпраці з провідними джазовими музикантами, такими як Стенлі Кларк та іншими представниками американської школи імпровізації. У своїх

численних інтерв'ю він не одноразово зазначав, що джаз для нього- це насамперед свобода висловлення, де жанрові рамки не мають значення.

Особливо варто відзначити його зв'язок з британською сценою, яка в 1960-х культивувала ідеї авангардної музики. Кеннеді поєднував академічну досконалість з вуличною енергією панку, джазу та року. У британському просторі це сприяло утвердженню нового погляду на джазову скрипку. Варто також звернути увагу на культурну і соціальну позицію Кеннеді, яка багато в чому вплинула на його джазову ідентичність. Він послідовно виступав проти елітарності в академічній музиці, цим самим він зблизив джазову скрипку з широким загалом. В результаті діяльності Найджела Кеннеді можна вважати перехідною ланкою між класичною європейською традицією та сучасною глобалізованою культурою. Саме тому його ім'я часто фігурує в контексті європейського скрипкового джазу, хоча він ніколи не був суто джазовим скрипалем.

Ще одним важливим осередком джазової скрипки в Європі стали Нідерланди. Тут утвердилася виконавська традиція, що поєднувала французький джаз-мануш, американський свінг та європейські риси імпровізації. В цьому контексті особливо виділяється творчість Тіма Кліфгайса, одного із провідних скрипалів сучасної Європи, якого називають спадкоємцем Стефана Грапеллі.

Клафгайс розпочав кар'єру як класичний скрипаль, проте його зацікавлення творчістю дуэта Грапеллі-Рейнхардт, змінило вектор його творчості. Його стиль вирізняється м'яким тембром, легкістю фразування, витонченою манерою. Він поєднує в своїй музиці європейську камерність та джазову свободу. В його творчості можна почути елементи класичних форм, які органічно вписуються в структуру джазових творів. Зокрема один із його проектів «Reflecting the Seasons» був прямою відповіддю на «Пори року» Вівальді, але в джазовому стилі. Таким чином він продемонстрував, що джазова скрипка може бути не лише імпровізаційним інструментом, а й засобом розгортання великих форм. Він також відомий власною серією воркшопів в Нідерландах та Британії, де активно ділиться матеріалами для джазових скрипалів. У своїй системі він активно наголошує на класичній техніці-як основі, але водночас розвиває вміння імпровізувати.

Поряд із індивідуальними постатями важливу роль у розвитку європейської джазової скрипки відіграють також фестивальні платформи, які поєднували джаз з класичною музикою. Фестиваль «Swinging Bach» є унікальним прикладом того як Європа не лише зберігає академічну традицію, але й переосмислює її мовою імпровізації. На цьому фестивалі, який проходив у місті Лейпціг у 2000 році були представлені яскраві музиканти та колективи з багатьох країн Європи, які виконували джазові інтерпретації музичних тем видатного німецького композитора Йогана Себастьяна Баха в свінговій манері. Серед учасників яскраво запам'ятався скандинавський струнний квартет, який подав по новому не лише форму квартету в джазовій манері, але й показав високий професіоналізм і повну музичну свободу.

Потрібно зазначити, що на відмінну від скрипалів першої половини ХХ століття, які часто наслідували манеру духових інструментів, подальші покоління джазових скрипалів намагалися акцентувати саме на природі скрипкового звуку. Серед засобів виразності-активне використання подвійних нот, флажолетів та глісандо.

Палітра джазових скрипалів Європи настільки багатогранна, що неможливо згадати кожну країну, але хочеться також згадати також і скандинавський скрипковий джаз, який вирізняється особливою атмосферністю, мінімалізмом та медитаційністю. Його представники тяжіють до інтелектуального та емоційного занурення, де важлива не лише віртуозність, а й насамперед внутрішній зміст і тиша як музичний засіб. Це пов'язано з загальною естетикою скандинавського джазу, яка формувалася під впливом північної природи, філософії внутрішнього заглиблення. Характерною особливістю скандинавських скрипкових джазових музикантів є також усвідомлення уповільнення темпу. Таким чином виконавська інтерпретація перестає бути лише технічною, а перетворюється на елемент медитації. Загалом, підводячи підсумки можна сказати, що європейський джаз є багатогранним явищем. Кожна європейська школа має свої виразні риси, проте всіх їх об'єднує тяжіння до пошуку свого власного голосу в джазовому скрипковому мистецтві.

РОЗДІЛ 3.ОСОБЛИВОСТІ АМЕРИКАНСЬКОГО СКРИПКОВОГО ДЖАЗУ

3.1. Історичні витоки та становлення джазової скрипки у США

Американський скрипковий джаз має глибоке коріння, яке тісно пов'язане з розвитком двох найважливіших музичних стилів – свінгу та блюзу. Ці стилі не тільки сформували музичну ідентичність Сполучених Штатів, а й істотно вплинули на характер і техніку гри скрипалів, які адаптували цей інструмент для виконання джазових імпровізацій.

Перші відомі скрипкові джазові виконавці з'явилися у перші десятиліття ХХ століття, коли афроамериканська музика почала здобувати популярність у південних штатах, особливо у Нью-Орлеані. Саме це місто вважають колыскою джазу, де музиканти експериментували з ритмом, гармонією та імпровізацією. Для скрипки це означало пошук нових звукових можливостей, які виходили за межі класичного академічного виконання. Одним із піонерів скрипкового джазу в Америці був Джо Венуті, якого часто називають «батьком свінг-скрипки». Його техніка відзначалася віртуозністю, швидкістю виконання та вмінням передавати емоції через інструмент. Він був одним із перших, хто застосовував свінгові ритми до скрипкових соло, поєднуючи класичні навички з імпровізаційною свободою джазу. Венуті вніс значний внесок у популяризацію скрипкового джазу серед ширшої аудиторії, співпрацюючи з відомими оркестрами того часу.

Паралельно також розвивався блюз – музика, що народилася серед афроамериканців на півдні США, і стала основою для багатьох джазових напрямків. У блюзі скрипка набувала більш «сумного», емоційного звучання, часто імітуючи людський голос із його стогіном і смиканням. Відомі блюзові скрипалі, такі як Клем Ламберт, впроваджували у гру несподівані інтонації, що передавали біль і надію. Підкорення скрипкою стилів свінгу та блюзу відкрило нові горизонти для виконавців, які розвивали техніку гри, використовуючи різноманітні прийоми — від пиццікато до подвійних нот, а також розширювали гамму емоцій, які можна було висловити через скрипку.

Цей період став поштовхом до виникнення численних шкіл та осередків скрипкового джазу по всій Америці. Важливо відзначити, що адаптація скрипки до джазових стилів вимагала від музикантів радикального перегляду традиційних методів гри. Класична школа скрипкової майстерності акцентує увагу на чистоті інтонації, точності звуку та чіткій артикуляції. В американському джазі ці вимоги трансформувалися у пошук виразності, емоційної насиченості та свободи імпровізації. Джазові скрипалі не боялися свідомо порушувати класичні норми: вони застосовували техніки, що імітували голосові можливості людини — покрики, плач, стогони. Так, у грі широко використовувалось вібрато з варіаціями швидкості, яке надавало мелодії живої «дихаючої» природи.

Свінгова епоха 1930-1940-х років стала справжнім випробуванням і одночасно тріумфом для скрипки в джазі. Цей стиль характеризується рухливим, танцювальним ритмом із чітко відчутними акцентами на другу та четверту долі такту. Для скрипаля це означало необхідність володіння високою технікою володіння смичком, щоб точно передавати ритмічний малюнок, не втрачаючи при цьому мелодійної лінії. Важливою стала і робота пальців лівої руки, що дозволяла виконувати швидкі проходки, трелі та інші прикраси.

Джо Венуті, який вважався першим майстром свінгової скрипки, надзвичайно широко експериментував із можливостями інструмента. Його стиль відзначався швидкістю, віртуозністю, але водночас емоційністю, що робило його гру динамічною та живою. Венуті першим почав застосовувати свінгову ритміку у скрипкових соло, відходячи від шаблонних мелодійних форм і відкриваючи шлях для імпровізації. Він також активно впроваджував техніки подвійних нот, що створювали ефект повноцінного ансамблю у руках одного виконавця. Свінгова епоха була також часом появи великих джазових оркестрів, які активно використовували скрипку. У таких оркестрах скрипка виконувала як солістичну роль, так і підтримувала ансамбль. Змінився і репертуар: замість традиційних мелодій класичної музики, скрипкові партії склалися з джазових композицій, багатих на ритмічні й гармонійні варіації. Завдяки цьому скрипка стала одним із символів джазової музики.

Поряд зі свінгом важливу роль відігравав блюз, який мав більш глибокий, інтимний характер. На відміну від швидкого, яскравого свінгу, блюз був музикою душі, у якій відчувалися біль, надія, печаль і водночас стійкість до життєвих випробувань. Скрипкові блюзові виконавці вміло використовували можливості інструмента, щоб передати цей спектр емоцій. Вони часто імітували вокальні мелодії, застосовуючи глісандо, бендінг нот і різноманітні варіації динаміки. Один із яскравих представників блюзового скрипкового стилю — Клемент Ламберт, який суміщав технічну майстерність із здатністю глибоко виражати почуття. Його гра відрізнялася від класичного академізму, вона була сповнена живої інтонації та тонких нюансів. Ламберт часто використовував нетрадиційні прийоми, що підкреслювали індивідуальність кожної композиції. Таким чином, його творчість стала важливим внеском у формування блюзового звучання скрипки. Ще одним важливим аспектом американського скрипкового джазу стало поширення і розвиток різних технічних прийомів, які надали грі багатогранності. Поряд з класичними методами, джазові скрипалі активно застосовували пиццікато (грати на струнах пальцями), подвійні та потрійні ноти, арпеджіо, варіації темпу та динаміки, щоб створити насичену текстуру звучання. Важливим стало і використання ефектів смичка: *staccato*, *legato*, *spiccato*, *col legno*, що робило виконання різноманітним і цікавим для слухача. Особливу роль відігравали й імпровізаційні здібності виконавців, що є ключовим елементом джазу загалом. Скрипкові джазмени вчилися швидко реагувати на музичні ідеї інших учасників ансамблю, створювати несподівані музичні фрази та адаптуватися до змін ритму і гармонії. Це робило кожен виступ унікальним і неповторним. Американський скрипковий джаз був невід'ємно пов'язаний із соціально-культурними процесами початку XX століття, зокрема із Великою міграцією афроамериканців із сільських південних районів у міста північних штатів. Цей процес сприяв поширенню джазу в нові регіони та відкрив можливості для музикантів різних етнічних та соціальних груп. Скрипка як інструмент, що легко транспортується і має багатий емоційний спектр, стала одним із засобів самовираження для багатьох виконавців, які прагнули донести свої почуття, історії та спостереження. Важливо відзначити, що джазові скрипалі часто поєднували гру на скрипці з вокалом, що допомагало краще передати зміст композиції. Такий підхід робив виступи більш живими

і захоплюючими. Крім того, скрипка, на відміну від інших джазових інструментів (тромбона, саксофона, труби), мала більшу діапазонну гнучкість, що дозволяло виконувати як соло, так і акомпанемент. Відомим джазовим скрипалем, окрім Джо Венуті, був Стефан Граффман — музикант українського походження, який, емігрувавши до США, став важливою фігурою в джазовій сцені. Його стиль поєднував елементи європейської класики з американськими джазовими тенденціями. Це яскраво демонструє, як культурний обмін між Європою та Америкою збагачував скрипковий джаз. Не менш значним був вплив білих музикантів, таких як Рей Нельсон та Елмер Гонсалес, які внесли у свій стиль елементи свінгу з характерними танцювальними ритмами і технічною досконалістю. Їхні виступи часто супроводжувалися великими оркестрами, і вони брали участь у створенні популярних джазових записів, що підсилювало впізнаваність скрипки у цьому жанрі.

Технічні інновації також зіграли значну роль у розвитку американського скрипкового джазу. З початку 1930-х років у музикантів з'явилась можливість підсилювати звук електричними підсилювачами, що надало інструменту нової гучності і дозволяло витримувати конкуренцію із саксофонами та трубами. Так виник електричний джазовий скрипальський стиль, який став особливо популярним у свінгових і біг-бендових колективах. У межах блюзу, який має більш камерний характер, скрипка зберігала інтимність і емоційну глибину. Блюзові скрипалі використовували скрипку як засіб передачі життєвих історій, розповідаючи мовою музики про труднощі і надії. Вони часто імпровізували у вузькому гармонійному просторі, що дозволяло зосередитись на деталях емоційного вираження. Інтерес викликає також активне застосування в джазі різноманітних регіональних стилів, що відображали локальні культурні особливості. Так, наприклад, у південній Луїзіані скрипковий джаз був близьким до фольклорної традиції каджунів і креолів, де важливу роль відігравали ритмічні патерни і танцювальна енергетика. Це сприяло виникненню специфічного звучання, яке відрізнялося від більш урбанізованих форм свінгу чи блюзу.

Важливо зауважити, що до розвитку джазового скрипкового мистецтва активно долучались також жінки-музиканти, які, незважаючи на соціальні обмеження, робили вагомий внесок у сцену. Вони не лише виконували, а й складали музику, а їхній стиль часто вирізнявся особливою чутливістю та виразністю. Таким чином, перший підпункт третього розділу демонструє, що американський скрипковий джаз – це багатогранний, динамічний феномен, який розвивався під впливом свінгу і блюзу, інтегруючи нові технічні та стилістичні ідеї. Скрипка в цьому контексті стала не просто інструментом, а голосом культурної ідентичності, засобом емоційного та соціального самовираження. Загалом, європейський та американський скрипковий джаз мають спільне коріння, однак із часом сформували окремі, виразні традиції, що відображають історичні, культурні та соціальні контексти своїх континентів. В американській традиції домінують блюзова експресія, ритмічна свобода та тісний зв'язок із афроамериканською ідентичністю. Європейський підхід натомість вирізняється гармонійною витонченістю, інтелектуалізмом і стилістичною синтетичністю, що нерідко вбирає елементи класичної та фольклорної музики.

Попри всі відмінності, саме діалог між цими двома традиціями зробив джаз скрипки настільки різноманітним і багатогранним. Багато сучасних музикантів навмисно змішують стилі, створюючи унікальні варіанти джазової мови на скрипці — від акустичних імпровізацій у дусі Django Reinhardt до електронних експериментів із live looping та ефектами. Такий міжконтинентальний обмін став основою глобалізації джазу, в якому скрипка, незважаючи на її класичне походження, стала символом свободи, креативності та музичної відкритості.

3.2 Основні осередки скрипкового джазу. Нью-Орлеан, Луїзіана-колискова джазу

Нью-Орлеан і Луїзіана відіграють ключову роль у становленні та розвитку американського скрипкового джазу, оскільки саме тут зароджувалися основні

музичні традиції, які сформували стиль і характер цього жанру. Ці регіони, з їх багатокультурною спадщиною, стали справжніми колысками джазу, де переплелися африканські, європейські, карибські та місцеві індіанські музичні впливи.

Нью-Орлеан, місто на південному сході США, з початку XX століття було одним із головних центрів джазової музики. Завдяки активному торговельному порту і поліетнічній структурі населення, тут формувалась унікальна музична атмосфера, яка стимулювала інновації і творчість. Для скрипки це означало можливість розвиватися в колі майстрів різних стилів — від традиційної європейської класики до афроамериканських ритмів та імпровізацій. Особливістю скрипкового джазу в Нью-Орлеані була його роль у традиційних джаз-бендах і марширувальних оркестрах. Скрипка часто виступала не лише як солюючий інструмент, але й як частина ансамблю, де виконувала мелодійні лінії, підтримувала ритм і брала участь у імпровізаціях. Музиканти Нью-Орлеана розвивали техніку швидких мелодичних пробігів, використання блюзових гам і характерних ритмічних акцентів, які стали знаковими для цього стилю. Луїзіана, зокрема її сільські райони, стала місцем народження багатьох традицій, які увійшли в джазовий репертуар. Тут скрипка була тісно пов'язана з фольклорною музикою каджунів і креолів. Ці громади розвивали свої унікальні музичні традиції, які відзначались специфічним ритмом і мелодикою, часто з елементами імпровізації. Скрипкові мелодії луїзіанської традиції часто відрізнялися танцювальністю, живістю і нерідко мали дуже яскравий, емоційно насичений характер.

Важливим моментом розвитку скрипкового джазу в цих осередках була роль клубів, та вуличних виступів, які створювали живу музику і сприяли обміну досвідом між музикантами. Такі простори були центрами творчої енергії, де зароджувалися нові музичні ідеї, а виконавці могли експериментувати зі звуком і стилем. Скрипка в цьому середовищі ставала не просто інструментом, а засобом розповіді про життя, історію і культуру. Таким чином, Нью-Орлеан і Луїзіана стали справжніми осередками скрипкового джазу, де музиканти активно експериментували, створювали нові форми і впливали на подальший розвиток джазу в Америці. Саме тут

скрипка знайшла своє особливе місце в музичному пантеоні, ставши символом культурного багатства і творчої свободи.

Нью-Орлеан — це не просто географічна точка на карті, а справжній культурний феномен, який сформував основу американського джазу. Місто, розташоване на перетині річки Міссісіпі та Мексиканської затоки, із самого початку було осередком різних етнічних і культурних впливів. Від французьких, іспанських та африканських колоністів до карибських іммігрантів — всі ці елементи змішалися у неповторний музичний коктейль. Цей культурний мікс став живильним середовищем для формування джазу як жанру, що поєднує імпровізацію, ритмічну свободу та експресивність.

Для скрипки, інструмента європейського походження, це означало поступову трансформацію. У класичній музиці скрипка часто виконувала роль «вірного виконавця» партитури, але в джазі вона набуває нового статусу — інструмента, здатного розповідати живі історії, імпровізувати та навіть насміятися над усталеними музичними формами. У Нью-Орлеані саме скрипка стала одним із провідних інструментів, які зуміли зберегти мелодійність і водночас освоїти свободу імпровізації. Однією з ключових особливостей скрипкового джазу в Нью-Орлеані була його участь у вуличних парадах і похоронних процесіях, де музиканти виконували не лише офіційний репертуар, а й імпровізували, створюючи живий музичний діалог із публікою. Саме в таких ситуаціях розвивалися в характерні риси джазового скрипкового стилю: швидкість, гнучкість, емоційність і здатність адаптуватися до настрою моменту.

Такі музичні колективи, як «Original Dixieland Jazz Band» і «King Oliver's Creole Jazz Band», хоча й не завжди мали скрипку в основному складі, створили умови для появи виконавців, які просуvalи цей інструмент у джазі. Поява записи цих оркестрів на платівках у 1910-20-х роках зробила джаз відомим за межами регіону і дала поштовх для подальшого розвитку жанру.

Луїзіана ж, із її унікальними культурними традиціями каджунів і креолів, принесла у джазову музику власну специфіку. Відмінною рисою місцевого стилю була тісна взаємодія скрипки з іншими інструментами, зокрема акордеоном і гітарою, що створювало неповторне звукове тло. Музиканти Луїзіани дуже цінували танцювальні мотиви, а їхній джаз був ближчим до

народної музики, з її повторюваними мелодичними фразами і ритмічною точністю. Одним із найвідоміших представників луїзіанського скрипкового джазу був Кліффорд Браун, чия гра відзначалася теплотою звучання і глибоким почуттям ритму. Хоча він був більше відомий як трубач, його вплив на джазову сцену Луїзіани був відчутний і серед скрипалів, які переймали його технічну майстерність та виразність.

Важливим культурним явищем в Луїзіані були т.зв. «партизанські музичні збори» — неформальні зустрічі музикантів у домашніх умовах, на яких відбувалися імпровізації і творче спілкування. Саме там відбувався обмін техніками, стилями і ідеями, що дозволяло розвивати музику і адаптувати її під нові виклики часу. Для скрипки це був шанс випробувати власні сили у різних стилях — від інтимного блюзу до енергійного свінгу.

Не можна оминати увагою і соціально-політичний контекст, який впливав на розвиток музики в цих регіонах. Розподіл за расовою ознакою, економічна нерівність і дискримінація часто ставали темою для музичних творів, а також стимулювали музикантів знаходити нові способи вираження протесту і надії через інструментальну музику. Скрипка у джазі тут виступала не лише як інструмент розваги, а й як засіб опору і самовираження. Цікаво, що із розвитком джазу у великих містах, таких як Чикаго і Нью-Йорк, багато музикантів з Луїзіани і Нью-Орлеана мігрували до цих центрів, приносячи з собою традиції скрипкового джазу. Це сприяло появі нових стилістичних гібридів, які поєднували південний фольклор із міським сучасним звучанням.

Одним із таких прикладів є діяльність Стефана Граффмана, який емігрував із Європи в Америку і став відомим джазовим скрипалем у Нью-Йорку. Його творчість відображала змішання європейської класики та американського джазу, демонструючи, як різні культурні традиції можуть співіснувати і взаємно збагачуватися.

Нью-Орлеан та Луїзіана залишаються невичерпними джерелами натхнення для музикантів і сьогодні. Збереження традицій і одночасне впровадження інновацій дозволяють цим регіонам зберігати статус культурних осередків, що визначають вектор розвитку скрипкового джазу у США. Особливої уваги заслуговують також освітні та мистецькі установи, що з'явилися в цих регіонах у другій половині XX століття і зробили значний внесок у

формування джазової культури. Так, наприклад, New Orleans Center for Creative Arts (NOCCA) став одним із перших освітніх закладів, де джаз, зокрема й скрипковий, почав викладатися на академічному рівні. Цей центр виховав не одне покоління музикантів, які продовжили традиції джазу, спираючись на регіональну спадщину, і водночас експериментували з новими формами подачі.

Ці навчальні заклади не тільки зберігали автентичну традицію, але й стимулювали виникнення нових підходів до гри на скрипці в джазовому контексті. Студенти знайомилися з творами не тільки класиків джазу, а й сучасних композиторів, працювали з електроскрипкою, ефектами та комп'ютерною обробкою звуку, що дало початок новому поколінню скрипалів-імпрровізаторів. Крім Нью-Орлеана та Луїзіани, важливими осередками скрипкового джазу в США стали також Чикаго, Нью-Йорк, Сан-Франциско і навіть Лос-Анджелес. Саме в цих містах скрипалі мали змогу інтегруватися в ширші джазові кола, співпрацювати з різними оркестрами, брати участь у фестивалях і студійних записах. Наприклад, у Нью-Йорку у 1970–80-х роках активно працювали клуби, де джазова скрипка звучала щодня – такі як The Village Vanguard, Blue Note та інші.

Не можна оминати увагою і постать Жан-Люка Понті — французького скрипаля, який переїхав до США і мав величезний вплив на американську сцену. Його участь у проектах з Френком Заппою, Майлзом Девісом і власний ф'южн-стиль стали джерелом натхнення для багатьох молодих музикантів у Штатах. Понті поєднував точність академічної школи з енергією джазового виконавства і розширив уявлення про те, якою може бути роль скрипки у сучасному джазі. Іще однією важливою віхою у розвитку скрипкового джазу стали джазові фестивалі, де скрипка набула нового значення. Такі події, як Newport Jazz Festival, Monterey Jazz Festival чи New Orleans Jazz & Heritage Festival, давали змогу молодим скрипалям презентувати свої авторські проекти, імпрровізувати наживо та спілкуватися з публікою. Саме на цих майданчиках відбувався постійний обмін досвідом між поколіннями, що сприяло глибшому укоріненню скрипки в американській джазовій традиції.

Слід зазначити, що на відміну від європейської сцени, де джаз часто залишався в академічному чи концертному контексті, американський скрипковий джаз мав набагато тісніший контакт з повсякденним життям. Він звучав на радіо, телебаченні, в кіно та рекламі, а отже, був ближчим до широкої аудиторії. Така відкритість створила сприятливі умови для появи нових зірок — як, наприклад, Реджі Вішн, скрипаль-інноватор, який поєднав гру на електроскрипці з елементами хіп-хопу, фанку та електронної музики.

У сучасному Нью-Орлеані також з'являються цікаві представники молодого покоління, які звертаються до скрипки як до засобу не лише музичного, а й культурного самовираження. Серед них варто згадати Ріа Фрая — молоду скрипальку афроамериканського походження, яка вільно поєднує традиційний джаз з експериментальними формами, водночас зберігаючи відчуття стилю, властиве старим школам. Таким чином, осередки американського скрипкового джазу — Нью-Орлеан, Луїзіана та інші — продовжують не тільки зберігати традиції, але й активно розвиватися, реагуючи на нові соціокультурні виклики. Завдяки цьому американський скрипковий джаз залишається живим, багатогранним явищем, яке не втрачає своєї актуальності і в XXI столітті.

3.3 Спільне та відмінне між скрипковим джазом двох континентів.

Скрипковий джаз у Європі та США розвивався паралельно, але в різних соціокультурних умовах, що зумовило суттєві відмінності у стилістиці, техніці гри, ролі скрипки в ансамблі та її сприйнятті публікою. Водночас обидві традиції не були ізольованими одна від одної: міжконтинентальні впливи, турне музикантів, грамзаписи та освітні обміни сприяли формуванню спільної джазової мови, в якій скрипка посідає все більш виразне місце.

Спільні риси:

Перш за все, обидві традиції об'єднує прагнення до імпровізаційності. Як європейські, так і американські скрипалі активно використовують імпровізацію як головний інструмент вираження індивідуальності. Незалежно від школи чи жанрових рамок (чи це свінг, чи джаз-мануш, чи ф'южн), скрипаль має свободу в інтерпретації мелодій, ритмів і гармоній. Саме ця свобода дозволила скрипці вийти за межі класичних академічних канонів.

Ще однією спільною рисою є використання розширених виконавських технік. Скрипалі обох континентів застосовують подвійні струни, флажолети, глісандо, пиццікато, техніку суль понтичелло (гра біля підставки), експериментують з електронікою та ефектами. Це свідчить про постійне прагнення до розширення виражальних можливостей інструмента. Окрім того, в обох джазових культурах скрипка нерідко виступає не лише як сольний інструмент, а й як рівноправна частина ансамблю. Хоча в традиційному біг-бенді домінують духові, джазові скрипалі часто інтегруються в малі склади або камерні проекти, де мають змогу не лише демонструвати технічну майстерність, а й будувати діалог із іншими музикантами.

Відмінності: техніка, виразність і контекст.

Однак відмінності між американським та європейським скрипковим джазом є не менш важливими. Вони проявляються як на рівні виконавської техніки, так і у змістовному наповненні. Американська традиція має глибше коріння в афроамериканській музиці — блюзі, госпелі, спиричуелсах. Тому американські джазові скрипалі нерідко тяжіють до блюзової інтонації, «вокального» звуку, до фразування, яке імітує людський голос. У грі часто відчувається емоційна прямота, влучність і експресія.

Європейські ж скрипалі, виховані на академічній музиці, нерідко демонструють більшу структурованість і «інтелектуальність» у своїй імпровізації. Наприклад, Жан-Люк Понті або Найджел Кеннеді поєднують глибоку музичну освіту з бажанням експериментувати. У їхній музиці часто

відчувається інтерес до поліфонії, симфонічного мислення, складних гармоній, що рідше зустрічається у традиційному американському джазі.

Також варто згадати різний соціальний статус скрипки в обох культурах. У США скрипка в джазі довгий час залишалась маргінальним інструментом порівняно з саксофоном чи трубою. Натомість у Європі завдяки академічній традиції скрипка завжди мала високий статус, що зумовило її більш природне проникнення у джазові кола. Одним із показових прикладів відмінності у підходах є порівняння манери гри Джо Венуті й Стефана Грапеллі. Перший – представник американського свінгу, чия техніка заснована на ритмічній енергії, стислому фразуванні та віртуозних рифах. Його імпровізації часто спираються на короткі, «вистрілюючі» мотиви, що будуються на блюзових шаблонах та чітко артикульованих свінгових фігурах. Грапеллі, навпаки, демонструє плавність ліній, мелодизм і витонченість, що значною мірою відображає французьку скрипкову школу, де особлива увага приділяється звуковій якості й інтонаційній гнучкості. Його гру часто описують як елегантну та «вокальну», із значною ліричною складовою. Ще однією важливою відмінністю є гармонійна мова. Американські скрипалі здебільшого працюють у рамках блюзових або модальних гармоній, які дозволяють більше імпровізаційної свободи, але при цьому обмежують складність гармонічної структури. У Європі, особливо після Другої світової війни, у джаз активно вливалися елементи сучасної академічної музики, зокрема додекафонія, полігармонія, імпресіонізм. Це позначилося й на джазових скрипалях, які почали експериментувати з незвичними акордовими побудовами, гармонічними напруженнями та алогічною формою.

Крім цього, не можна не згадати про відмінність у соціокультурному контексті. В Америці джаз виник як музика пригнобленої спільноти – афроамериканців, і довгий час залишався музикою опору, свободи, експресії. Європейські ж музиканти сприймали джаз спершу як екзотичний імпорт, як цікаву форму модернізму, і лише з часом – як власну форму творчості. Це зумовило дещо інший тип емоційного забарвлення: у США джаз (у тому числі скрипковий) часто звучить з відтінком протесту або глибокої емоційної

щирості, тоді як у Європі він може бути більш інтелектуальним, контемплативним, часом навіть відстороненим. Особливу увагу також варто приділити питанню освіти та підготовки джазових скрипалів. В Америці тривалий час скрипка не входила до стандартних інструментів джазової освіти, і багато музикантів опановували гру самостійно або паралельно з класичною школою. У Європі натомість джазові відділення в консерваторіях (особливо у Франції, Німеччині, Нідерландах) стали створювати умови для систематичної підготовки скрипалів-імпровізаторів. Це дозволило європейським музикантам краще поєднувати класичну техніку з джазовою свободою, а також створювати власні школи й методики.

Також слід згадати про різне використання електроніки. У США електроскрипка стала поширеною в контексті ф'южн, фанку та джаз-року – наприклад, Джин Лук Понті став піонером електронного звуку на скрипці, часто обробляючи її через ефекти, що імітують гітарне звучання. У Європі електроскрипка часто використовується як засіб для експериментів у сфері авангарду, вільної імпровізації або навіть мультимедійних перформансів, що свідчить про більшу схильність до концептуальності.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження теми скрипкового джазу як у європейському, так і в американському контекстах було виявлено, що цей жанр посідає унікальне місце на перетині академічної музики, народної традиції та імпровізаційного мистецтва. Скрипка, попри її класичне коріння, зуміла адаптуватися до виразних засобів джазу, зберігаючи водночас власну ідентичність. Саме ця гнучкість інструмента дозволила йому стати важливою складовою джазових ансамблів і сольних імпровізацій у різних куточках світу.

Європейський скрипковий джаз, як показано у другому розділі, вирізняється особливою естетикою, яка поєднує традиції ромської, академічної та популярної музики. Вагомий внесок у його становлення зробили французькі виконавці, зокрема з Паризької джазової сцени. Тут слід згадати не лише відомих солістів, а й цілі осередки музикування, що підтримували культурний обмін між Європою та Америкою. Постаті на кшталт Найджела Кеннеді демонструють, наскільки багатогранною може бути джазова інтерпретація скрипкового мистецтва: від витонченого *chamber jazz* до енергетично зарядженого *fusion*.

Порівнюючи європейський і американський скрипковий джаз, можна дійти висновку, що попри спільну джазову основу, ці два напрями суттєво відрізняються в підходах до звукової естетики, техніки виконання та інтерпретаційних завдань. У європейському контексті більшою мірою зберігається зв'язок з класичною музичною школою: чистота звуку, фразування, структурованість форм. Натомість американські виконавці схильні до експерименту, емоційної свободи, використання блюзових інтонацій, нестандартної артикуляції та нетрадиційних технік гри.

Примітно, що на обох континентах скрипка не просто прижилася в джазі, а й значною мірою змінила його обличчя. Завдяки виконавцям нової генерації, джазова скрипка отримала ширші можливості самовираження. У Європі прикладом цього є поєднання джазу зі скандинавською етнікою чи бароковими впливами. В Америці — включення скрипки до таких напрямів, як джаз-рок, фанк, навіть хіп-хоп-джаз. Це свідчить про те, що джазова

скрипка не є лише історичним феноменом — вона продовжує динамічно розвиватися.

Також важливо підкреслити, що джазова скрипка сприяє розширенню уявлення про функціональність інструмента. У класичному розумінні скрипка асоціюється передусім із оркестром чи камерною музикою, проте у джазі вона набула нової ролі — рівноправного імпровізаційного партнера. Це зміщення парадигми відбувалося поступово, але з кожним десятиліттям позиції скрипки в джазі ставали міцнішими, про що свідчить зростаюча кількість видатних виконавців, фестивалів та джазових шкіл, де навчають саме скрипкової імпровізації.

Значну роль у розвитку жанру відіграють і технічні інновації. Поява електроскрипок, використання ефектів, підсилювачів, а також запис у студіях з високою якістю звуку дозволили скрипалям виходити за межі акустичних обмежень і створювати нові форми звучання. Це вивело скрипковий джаз на рівень, де він може конкурувати з традиційно джазовими інструментами, як-от саксофон, фортепіано чи гітара.

Таким чином, проведене дослідження доводить, що скрипка в джазі — не випадкове або маргінальне явище, а повноцінна форма музичного самовираження. Вона має глибоке історичне коріння, багатий спектр стилістичних проявів і перспективи розвитку в майбутньому. Як на європейському, так і на американському континенті, джазові скрипалі не лише продовжують традицію, а й творять нову музичну реальність, де індивідуальність, свобода й експеримент стають головними цінностями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ake, D. *Jazz Cultures*. University of California Press, 2002.
2. Berliner, P. F. *Thinking in Jazz: The Infinite Art of Improvisation*. University of Chicago Press, 1994.
3. Borgo, D. *Sync or Swarm: Improvising Music in a Complex Age*. Bloomsbury Academic, 2005.
4. Brown, R. *Overtones and Undertones: Reading Film Music*. University of California Press, 1994.
5. Carr, I., Fairweather, D., & Priestley, B. *The Rough Guide to Jazz*. Rough Guides, 2004.
6. Daniels, D. H. *One O'Clock Jump: The Unforgettable History of the Oklahoma City Blue Devils*. Beacon Press, 2006.
7. Dregni, M. *Django: The Life and Music of a Gypsy Legend*. Oxford University Press, 2004.
8. Fauquet, J.-M. *Manouche Jazz Violinists in France: The Legacy of Stéphane Grappelli*. CNRS Editions, 2011.
9. Feather, L., & Gitler, I. *The Biographical Encyclopedia of Jazz*. Oxford University Press, 2007.
10. Fink, R. *Repeating Ourselves: American Minimal Music as Cultural Practice*. University of California Press, 2005.
11. Gabbard, K. (Ed.). *Jazz Among the Discourses*. Duke University Press, 1995.
12. Giddins, G., & DeVeaux, S. *Jazz*. W. W. Norton & Company, 2009.
13. Gridley, M. C. *Jazz Styles: History and Analysis*. Pearson, 2011.
14. Hersch, C. *Subversive Sounds: Race and the Birth of Jazz in New Orleans*. University of Chicago Press, 2007.

15. Kennedy, N. *Always Playing*. Orion Publishing, 1991.
16. Kernfeld, B. (Ed.). *The New Grove Dictionary of Jazz*. Macmillan, 2002.
17. Kuhn, G. *Playing the Changes: Milt Hinton's Life in Stories and Photographs*. Vanderbilt University Press, 2008.
18. Levitin, D. J. *This Is Your Brain on Music: The Science of a Human Obsession*. Dutton, 2006.
19. Myers, M. *Why Jazz Happened*. University of California Press, 2012.
20. Porter, L. *Jazz: A Century of Change*. Schirmer Books, 1997.
21. Porter, L. *Lester Young*. University of Michigan Press, 2005.
22. Priestley, B. *Jazz on Record: A Critical Guide to the First Fifty Years, 1917–1967*. Elm Tree Books, 1988.
23. Rinzler, P. *The Contradictions of Jazz*. Scarecrow Press, 2008.
24. Sadie, S. (Ed.). *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*. Macmillan, 2001.
25. Shipton, A. *A New History of Jazz*. Continuum, 2007.